ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

10 ДИНАРА 1952

ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

Година XVI — Број 145 — Субота, 9 октобар 1954

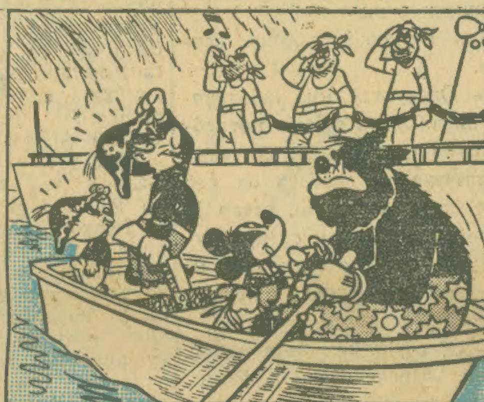

МИКИ трага за Мула-лом

ПОСЛЕДЊЕ ЗБОГОМ

35

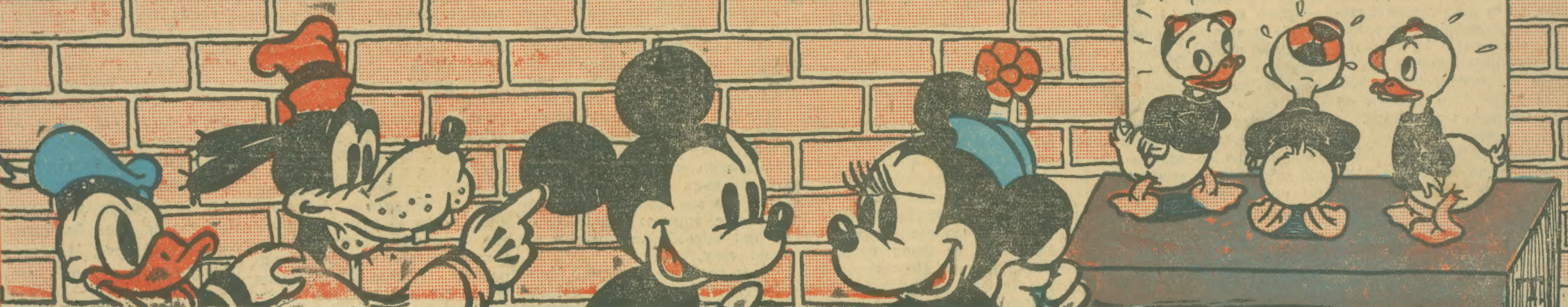

ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК ДОНОСИ ОД ИДУЋЕГ БРОЈА НОВИ СТРИП „МИКИ и ШИЉА КАО ИСТРАЖИВАЧИ"

Јунаци са „Албатроса“

РОМАН ОД Е. КОРМА

(9)

Уто се појави жандарм с палицом у руци и гомила дечака разбежа се чим га угледа. Капетан Болтерс одмах ступи у разговор с њим. Новчаница од пола долара брзо је учиниила своје и чувар реда, махнувши руком једном човеку у широком огртачу, нешто му је дуго говорио. Овај је озбиљно слушао, огрћући се у своју чудну одећу. Не прозборивши ни речи, он узе од Бена један кофер и пође. Ми кренусмо за њим.

Прешавши неколико прљавих улица, препуних дућана, дошли смо до простране зграде која је личила на шталу. Уђосмо за водичем и нађосмо се у гостионици која сигурно већ недељама није видела четку и метлу. Свуда по земљаном поду лежале су гомиле отпадака, по којима је њушкало једно мршаво црно псетанце. За столовима су седела и пила некаква мргодна, ћутљива лица, у огртачима и са шеширима широких обода. Тишину је нарушавала само група пијаних морнара који су у углу играли карте.

Иза келнераја стајао је омален прљав човек с црном косом која му је у нереду падала на чело и лице. Наш водич проговори нешто с њим и тиме изведе ову чудну личност из стања потпуне непокретности у коме се налазила.

— Хозе! — викну човек иза келнераја.

На то се појави исти такав одрпанко, прљав и запуштен. Гостионичар му рече неколико речи показујући на нас и, задовољивши се овим, скрсти руке на груди и опет заузе онај свој малопређашњи став блаженог посматрача.

Хозе нам даде знак да пођемо за њим и проведе нас узаним степеницама, које су страшно шкрипале, у једну велику собу с два кревета. Од намештаја у њој су још били само сто и неколико плетених столица.

По нашем рачуну, нисмо имали потребе да се дуго задржавамо у гостионици и зато је капетан отишао да поразговара с газдом о мазгама на којима бисмо могли отпутовати до Кројтонове плантаже. Но, показало се да није лако свршити ту ствар. Гро Болтерс се вратио у собу јако нерасположен.

— Нека ђаво носи ове црномањасте ђаволе! — ружио их је он. — Морамо остати овде до сутра. Да смо знали, не бисмо ни силазили с лађе...

У чему је ствар, Гро? — упита га стриц.

— У томе што није могућно добити ни људе, ни мазге, ни ламе... ништа! Тамо седе три тераоца и с њима ћу се договорити за сутра.

— Па, причекајмо!

— Чекаћемо кад није друге. Али, мени се жури да свршим онај посао.

Капетан седе на столицу, која зашкрипа под њим.

— Бене и Мартине, — обрати се он матрозима, — ви сад немате посла, па идите куд хоћете. До вечери сте слободни.

Мартин није хтео да иде, али га Бен позва да попију негде по чашицу рума. То је био најбољи мамац за Естонца. Он оде с Беном весела лица.

Требало је да се и ми мало прихватимо, па сиђосмо у ону заједничку просторију. Мучаљиви кафеџија, угледавши нас, показа нам на један сто и поново позва Хозеа. Он нам одмах донесе печење од неке птице и зелени боб. И једно и друго било је врло укусно. После вина разговор је опет прешао на наше путовање.

— Ја сам прилично неспокојан, Виче, — говорио је Болтерс играјући се чашом. То је ђаволски непријатно кад осећаш да ти за леђима сазрева буна.

Стриц је слегао раменима.

— Кад седиш на бурету пуном барута, увек треба да очекујеш експлозију, — примети он. — Ја не знам, Гро, зашто ниси и досад раскрстио с тим момцима.

— Навика, Виче. Осим тога, они су толико пута учествовали у мојим трговачким пословима, па су се увек показали као поштени момци. Додуше, ако су сад намирисали благо...

Стриц извади из џепа цигару, загризе је и запали.

— Одлична цигара, Гро... И вино је добро... Не треба о злу мислити. За лађу се такође немој много узнемиравати. Кирби неће бунтовницима дати маха.

У једном удаљеном углу гостионице седео је неки странац. По спољашњости и оделу личио је на Шпанца. Црнпурасто сувоњаво лице непознатог било је украшено дугим носем као у грабљивице. Испод црних обрва, у дубини, сијале су живе, проницљиве очи. Налактивши се на сто, он је придржавао чашу с вином и гледао на нашу страну. Кад је мој стриц на њега случајно бацио поглед, непознати је љупко приклонио главу и подигао чашу.

— У ваше здравље, capitano!

Мој страц такође подиже чашу и учтиво одговори на поздрав:

— У ваше здравље, кабалеро!

С љубазним осмехом на лицу странац је испио своју чашу, устао и пришао нашем столу.

— Господо, — рече он стављајући руку на срце, — ви ћете ме, надам се, извинити што се мешам у ваш разговор, али ја за то имам пуно разлога... Дозволите да вам се претставим: дон Мигуел Ечегерај... Пријатно ми је да вам стегнем руке...

Кад је претстављање било завршено, дон Мигуел седе за наш сто.

— Capitano, ви сте тражили мазге од гостионичара и нисте их добили, — почео је он, спретно огрћући плашт. — Но, гостионичар је разбојник, el bandito... Он хоће да ви што дуже код њега седите. Ја вас могу уверити да ви ни сутра нећете добити мазге.

Мој стриц намрштено погледа Шпанца.

— Хоћете ли нам их ви можда понудити? — упита он.

Шпанац се поклони са осмехом.

— Да, capitano, ja! Сматрам за особиту част да вам будем од користи.

Болтерс радознало погледа дон Мигуела.

— Ви? — рече он.

— Да, ја. А зар ви налазите да је понижавајуће чинити другима услуге? Ја имам могућности да набавим три, пет, десет и више мазги и да вам их понудим.

— Благодаримо вам, љубазни дон Ечегерају! — достојанствено му одврати мој стриц. — Али, чиме смо ми заслужили толику љубазност с ваше стране?

Живе Шпањолчеве очи блеснуше.

— О, па зар се она мора заслужити! Сваки кабалеро је обавезан да помогне другоме кад год му се за то укаже прилика.

— Врло смо вам захвални, — узврати стриц и куцну се с непознатим. — Кад можемо добити мазге?

— Одмах ако желите. Хеј, Хозе! — викну Шпањолац.

Гостионички слуга се с приметним поштовањем приближи нашем столу. Дон Мигуел му поче говорити чилеански, гласом човека који је научио да наређује. Хозе га је слушао, климајући главом на сваку његову реч.

— Вама је нужно да одете до насеобине Дел Венадо? — прекидајући разговор са слугом упита Шпањолац. — Ја сам то име чуо из капетанових уста док је разговарао с гостионичарем.

— Сасвим тачно, — одговори Болтерс.

Шпањолац се осмехну.

— Ако желите, драга господо, можете кренути на пут већ после два сата. За то време Хозе ће опремити осам мазги.

Капетан Болтерс и стриц зачуђено се погледаше.

— Нама не треба толико, — узвикну стриц.

Дон Ечегерај климну главом.

— Опростите ми, кабалероси. Ја знам да вам је потребно само шест мазги: по једна животиња за свакога од вас и једна товарна. Но, ствар је у томе што ћу вам се придружити и ја са својим слугом, ако немате ништа против тога.

— О, то ће нам бити веома драго, — рече стриц љубазно. — Зар и ви путујете за насеобину Дел Венадо?

Шпањолац одмахну главом.

(Наставиће се)

Кад су огледала била реткост

Историја проналазака — то је повест дуготрајног и напорног умног и физичког рада хиљада људи. Тако су векови морали да прођу док су људи пронашли огледало, а кад је једном био познат начин његове израде, онда је настало такмичење ко ће направити лепше и боље. У тој утакмици Венеција је однела победу. Тајна израде огледала добро је чувана, тако да је смрт чекала свакога онога који би је издао. Држећи монопол у изради овог толико траженог артикла, Венеција је згртала огромна богатства. Није тада било човека који није жудео за тим да има огледало. У то време, поклонити некоме огледало значило је показати велику наклоност и пријатељство. Тако су Млечани поклонили лепо израђено огледало у скупоценом оквиру, рад њихових најбољих мајстора са острвца Мурана, принцези Марији Медичи приликом њене удаје. Оно није било велико — око двадесет сантиметара дуго и десетак сантиметара широко — па ипак се његова вредност цени на 150.000 франака.

Због тога што је претстављало велику реткост, огледало је било скупо и до њега се тешко долазило. Оно је било у неку руку и симбол богатства. Сви имућнији људи трудили су се да дођу до њега. У Француској је била толика трка за огледалима да су реке новца текле из ове земље у Венецију. Забринут овим, француски министар финансија Колбер одлучи да на сваки начин дозна тајну израде млетачких огледала. Он нареди француском посланику у Венецији да подмити неке млетачке стручњаке за израду огледала и да их отпреми у Француску. Посао није био лак, јер су венецијанске страже добро чувале муранске мајсторе, Међутим, жеља да се открије тајна била је јача и једне ноћи неколико мајстора искрало се са острва Мурана и побегло у Француску.

Није прошло ни неколико

година, а већ је у једној шуми у Нормандији прорадила француска фабрика огледала. То је омогућило да и други људи, а не само племићи, дођу до огледала, па су богатији почели да украшавају њима и свој намештај, што се понегде и до данас одржало. Једно време владала је мода да се комадићи огледала ушивају у хаљине, тако да су блистали под светлошћу свећа.

Па ипак, ма колико да су била цењена, та огледала нису била тако савршена као што су данашња. Требало је да прође дуго времена да се до њих дође.

Колико треба да спавамо

Редован сан за човека је неопходна потреба. Ако довољно не спавамо, не можемо бити потпуно здрави. Сан нам даје вољу за живот и онај вишак стваралачке енергије који условљава велика дела.

С обзиром на све то, неко ће можда помислити да је најбоље што дуже спавати. Али, није тако. Исто тако нису у праву ни они који тврде да је човеку довољно четири до пет часова спавања. По општем схватању, за спавање је довољно просечно седам до девет сати. Спавати за дуже време мање од седам сати дневно — штетно је.

Јасно је да се ту не може поставити неко опште правило. Тако, например, дужина спавања зависи и од старости. Треба водити рачуна и о телесном саставу, нарочито о стању нерава. У болести, или кад осетимо да се она приближава, најбољи домаћи лек је — спавање. Ту одлучују и многе друге околности: врста рада, стан, темпераменат, поднебље, годишње доба итд.

Сваки човек спава друкчије. Може се чак рећи да ни један исти човек не спава две узастопне ноћи подједнако дуго или на исти начин. Он не леже, не успављује се и не буди се никад потпуно једнако, а сан му није никад подједнако дубок. Свако мора настојати да нађе свој „лични стил“ при спавању. Ко има лак сан, њему је потребно више часова спавања, а има људи који спавају тако тврдо да им је довољно само неколико часова па да устану потпуно свежи.

Наравно, ни у најдубљем сну човек не губи потпуно свест. За доказ можемо навести свима познату, па ипак тако необичну, појаву да се човек буди тачно оног сата који је сам себи пре спавања одредио. Потсвесно чуло за одређивање времена функционише и у сну. Сличан пример пружа и спавање дојиље: она се буди и при најслабијем детињем мешкољењу.

Кад треба да спавамо? Многи сматрају да је то свеједно само ако спавамо доста дуго. Данашње становништво великих градова показује склоност да све више одлаже сат кад треба да легне. Детаљним испитивањем установили бисмо да је „просечан грађанин“ пре сто година ишао да спава у 9 или најкасније у 10 сати, док његови праунуци лежу између 11 и 12. Пошто већина од њих нема прилике да се изјутра наспава, резултат је хронична неиспаваност, са свим својим последицама. Недавна испитивања на француским студентима доказала су да рано легање најбоље осигурава здравље и радну способност.

Сматра се да је погрешно мишљење да је здрав само такозвани „природни сан“, то јест онај који се ограничава

на прве ноћне сате. Све више животиње и сви примитивни народи спавају дотле док је мрак, а буде се с првим зрацима светлости. Спавање и у касне ноћне сате има корена дубоко у човековој телесној структури. Утврђено је да је функционисање свих органа (телесна температура, пулс, дисање, излучивање воде и азота, стварање крвних зрнаца, лучење већине жлезда, рашћење длака и ноката итд.) најслабије између два и четири часа после поноћи. То је најбољи доказ да је ноћ, и то цела, одређена за спавање.

Стари, болесни и слабуњави људи треба да спавају и дању ако су уморни. Кратко спавање од четврт часа дању користиће свакоме. Неурастеник ће добро учинити ако после ручка легне и отспава цео сат.

Мишљење које се често чује: да спавање дању смета спавању ноћу, важи само условно. Чешће — једно користи другоме. Боље спавамо кад нисмо претерано уморни.

Каква се утеха или помоћ може дати рђавим спавачима, којих данас има тако много? Ту најпре морамо констатовати да се несаница органског порекла, услед неког телесног недостатка, јавља прилично ретко. Цени се да је има мање од једног процента свих случајева несанице. Таквим људима може се ефикасно помо-

ћи само онда ако се претходно отстрани основна болест која је узрок несанице. Међутим, „обична“ несаница живчаног је порекла.

Већина људи који пате од несанице, пише један искусни лекар, јесу неодлучни људи. Не само да су неодлучни да заспе, већ су неодлучни и у животу. Такви људи избегавају сувише велике терете и обавезе. Обично имају мале породице и увек се труде да у свему заузимају „златну средину“. Такав неодлучан и бојажљив човек већином доцкан заспи. Он мора у мислима да понови све бриге и невоље које су га мориле протеклог дана. Тек после дугог превртања он налази немиран сан, а дубље заспи тек у зору. Кад устане, осећа се неиспаван, изломљен и зловољан. Преко дана ради безвољно, а оживи тек увече. И тада или ради до дубоко у ноћ, или се одаје животу у веселом друштву.

Занимљивости о Марсу

Другог јула ове године Марс је био удаљен од Земље „свега“ око 63 и по милиона километара. То је најмање растојање између ове две планете за последњи низ година, па су зато све опсерваторије на свету биле спремне да га посматрају и снимају. Још повољнија прилика за то указаће се у септембру 1956, кад ће Марс бити удаљен од нас 56 милиона километара.

Марс је мањи од Земље. Његов пречник износи око 6.780 километара, тј. нешто је већи од половине Земљиног. И Марс има атмосферу, у којој преовлађују два гаса: азот и аргон. Њих има око 99 отсто од целокупне атмосфере. Угљендиоксида има 0,25 отсто, а кисеоника, водене паре и других гасова мање од 0,05 отсто. Зато на Марсу нема животиња, нити дрвећа. Једино што може тамо да се одржи то су лишаји и маховине. Дан на Марсу само је 37 минута краћи од нашег.

Према величини, брзини ротације и другим карактеристикама ове планете, сматра се да на њој гвоздена руда није концентрисана на једном месту, већ је равномерно распоређена по стенама. Марсови полови су прекривени белим површинама. То су ледени предели, који се лети смањују, а зими повећавају. Најтоплије је на Марсовом екватору. Највиша температура износи око 10 степени Целзијусових, а ноћу може да се спусти и до минус 73.

Марсова тежа је нешто већа од трећине Земљине теже. То значи да би човек од сто килограма тамо био тежак само 37 килограма. Како је на Марсу атмосфера знатно ређа, то би на њему вода кључала већ на 43,5 степена.

Марс има два сателита. Они су врло мали, те су примећени тек кад су телескопи постали снажнији и савршенији. Имена су им дата по митолошким пратиоцима бога рата Марса: Фобос (страх) и Деимос (ужас). Фобос има пречник од 16, а Деимос од 8 километара. Али, најзанимљивије је то што се Фобос, крећући се са запада на исток, окрене око Марса за само једну трећину Марсовог дана. То је уједно и једини сателит чије је окретање краће од окретања саме планете. Деимос иде са истока на запад, и то прилично лагано. Његово окретање нешто је мало спорије од Марсове ротације.

ВАНИЛА

Када су људи пронашли земље Новога света, наишли су на многе корисне биљке, па и на ванилу. Ванила је пореклом из Мексика, са подручја племена Тотонак, које је познато по томе што је прво пришло шпанском освајачу Кортезу кад се овај борио против Астека. Оно је тиме знатно допринело да Шпанци лакше заузму Мексико. Али, шпанска победа донела је ропство и племену Тотонак. Због тога се оно повукло у џунгле и посветило искључиво гајењу ваниле.

Ванила је биљка повијуша и спада у ред орхидеја. Она има дугачко стабло и дугуљасте листове. Цветови су јој скупљени у цваст, а плодови, дуги око 20 сантиметара, личе на махуне и беру се пре но што потпуно сазру. Ванила се гаји и у свим тропским пределима. Нарочито је има много на острву Мадагаскару, где је пренесена из Мексика преко ботаничке баште у Паризу. Опрашивање цветова у Мексику врше нарочити инсекти, а у другим крајевима то се чини вештачки. Индијанци су дивљу ванилу употребљавали као зачин, који су додавали какаоу, а и као лек.

Доцније су се појавиле и многобројне питоме врсте ваниле. По једна или две младице ваниле посадиле би се уз стабло неког дрвета уз које се она доцније пење и на коме живи као паразит. Ванила цвета сваке четврте године, и то у априлу. Плод расте у дужину све до августа, а после тога до децембра (кад је берба) он постаје све меснатији. Тада се ванила продаје трговцима, који је прерађују и извозе. Ванила се прерађује сушењем помоћу топлог ваздуха у коморама, а затим на сунцу.

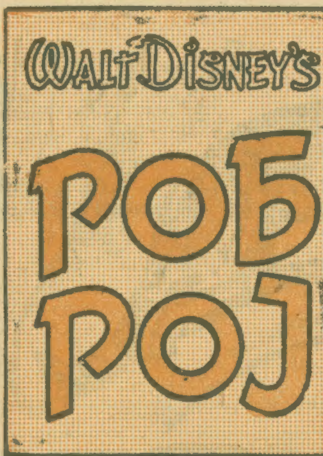
Цела трговина ванилом обавијена је неповерењем и лажи. „Време ваниле — време лажи", вели једна мексичка пословица. Одгајивачи ваниле не верују ни својим саплеме-

ницима и добро чувају своје плантаже на којима расте ова скупоцена биљка. Те плантаже нису сувише велике, да би се могле боље надгледати. Одвајивачи никад неће да кажу трговцима какав је био род ваниле, а ови опет крију каква је тражња на тржишту. Сам одгајивач не наплаћује лично новац од трговца коме је продао ванилу, јер се боји да га не нападну разбојници. Тај посао он поверава неком даљем рођаку или, још боље, неком гоничу мазги, кога он прати издалека и пази да му се што не догоди. Плаћање се врши искључиво у сребру, јер одгајивачи ваниле не примају ни чекове ни папирни новац. Сребро закопају у земљу и место где је оно закопано не поверавају све до смрти ни члановима своје породице. Деси се да многи умру не одавши своју тајну, па је ретка породица која успе да пронађе закопано благо.

Звучност српског језика

Немац Ото Дубислав Пирх, у свом делу „Путовање по Србији у години 1829", забележио је многе занимљиве ствари, па на једном месту говори и о српском језику. Он каже: „Српски језик по својој звучности и својој развијености заузима међу словенским језицима оно место које заузима италијански језик међу романским. Он је као италијански створен за поезију и песму. У начину образовања речи и конструкцији има више сличности са руским него са пољским језиком, а са првим има већином иста писмена и гласове. Али, српска граматика је много лакша од руске и може се узети да се српски језик најлакше може научити међу свим словенским језицима".

КРОЗ ЖИВОТ И ШКОЛУ

ЧУДНЕ ДЕЧЈЕ ЖЕЉЕ

Збирке народних приповедака спадају у најмилије књиге које је човек икад у свом животу прочитао. Оне су му биле драге на почетку живота, кад је још био дете, а доцније, што је више низао године и стицао искуство, оне су га све више одушевљавале, јер је он у тим приповеткама видео слику самога себе и слику чудних и необичних доживљаја у које га је живот бацао. Свака приповетка је мање-више поука за мудра човека. Он је у стању да одбаци све оне чудне облике кроз које се животна мудрост и искуство исказују у тим приповеткама и да сазна шта је народ у поједином веку, времену и приликама мислио и какве је поуке давао.

Све су те приче и поучне и занимљиве. Али, ни оно што се мислило самим тим причама казати није ништа мање занимљиво. Читајући их, видећемо да оно што је за нас нешто сасвим обично, свакидашње, то је за човека давних времена било недостижно, пуки сан. Овде ћемо донети једну народну приповетку о жељама деце у давна времена. У збирци народних приповедака она носи наслов: „Чудне дечје жеље".

„Четворо чобанчади седело код марве у пољу, у хладу, под неким старим гранатим храстом, па се о свачем разговарали. Једно између њих рече другоме до себе изненада:

— Шта би ти радио да постанеш цар?

— Е, није ме тога страх, али да постанем ја бих дао натрпати пуна кола плеве, па бих легао у кола на ону мекану плеву и дао се возати цели дан.

— Шта би ти — упита другога, — чинио као цар?

— Ја бих, брате, цели дан лежао лепо под храстом у хладу, а ви бисте морали за мене чувати благо од квара.

— А шта би ти чинио да будеш цар? — запита трећега.

— Ја бих се хранио све самом белом погачом и луковим кличицама.

Сад сва три друга упитају њега, шта би он радио да постане цар?

— Шта знам бирати, — рече, — кад сте ви тројица пограбили све што је боље".

Данашња деца немају такве жеље, јер је живот толико коракнуо да и свако чобанче зна да постоји боља и лепша постеља него што је плева; многи су се возили железницом и другим савременим саобраћајним средствима, па знају да је то кудикамо лепше и удобније него на волујским колима; они знају колико је пријатније проводити одмор у уређеним парковима и шумским одмаралиштима за децу, а јели су и бољу храну него што је хлеб и лук. Међутим, ова прича је у исто време и илустрација оних вечних чудних жеља деце, а њих су сва деца имала у прошлости, имају их и сада, а имаће их и у будућим временима. Разуме се, те чудне дечје жеље увек су израз времена и живота у коме живе и деца и њихови родитељи. Уствари, оне нису ништа друго него пламичци људске маште, која се доцније развије у бујни огањ стваралаштва код свих оних људи који се још у детињству науче да читају и да раде.

Шта је расправа?

Расправа је прозни облик у коме се истина: истражује, излаже и утврђује. У истраживању се догађа да се обеснаже схватања која су супротна новом гледишту. Према томе расправа и обара и подиже.

Посматрајући расправу као књижевни састав уочавамо три главна дела: приступ, доказивање и закључак. Расправа се може писати и у облику дијалога. Тај облик био је познат и у старијој класичној књижевности, а њиме се код нас служио Доситеј Обрадовић.

КО СУ БИЛИ ПЕРИПАТЕТИЦИ?

Перипатетици су били старогрчки филозофи који су изишли из Аристотелове школе. То су били: Теофраст са Лезбоса, Еудем са Рода, Аристоксен из Тарента, Диксарх из Месане, Стратон, „физичар", из Лампсака. Они нису мењали Аристотелово учење, него су га само тумачили и бранили. Аристотел је своје учење излагао ученицима шетајући ходницима лицеја у Атини.

ХЛОРОФИЛ

Хлорофил је биљно зеленило, веома сложено органско једињење беланчевинасте природе у свима зеленим деловима биљака, нарочито у листу. Хлорофил постаје само под утицајем сунчане светлости.

ПАНТЕР

Човек је непријатељ број 1 пантеру или леопарду. Али, пантер је непријатељ и човеку и сваком живом створу кога може да савлада. Ево неколико цртица о тој опакој звери из записа ловаца и природњака.

— Саставио сам једну групу урођеника и кренуо на пут у индиску џунглу да ловим пантере. Кад смо обишли стене које су се прво пред нама указале, направили смо клопке за леопарда. Оне се за ову врсту лова праве од јаких грана ,а састоје се из два одељења. У једно се стави јаре, које одмах почне очајно да вречи. То вречање је најбољи мамац за леопарда. Уствари, јаре није у опасности, пошто се налази у другој, ограђеној просторији и леопард не може до њега да дође. Па ипак, јаре преживи неколико тренутака самртног страха. Леопард гурне врата првог одељења и она се по његовом уласку аутоматски затварају. Успели смо да уловимо на тај начин три леопарда, али то није ишло нимало лако, мада смо поставили шест клопки. Један леопард обилазио их је пуних шест ноћи док најзад није упао у замку. Уловљени леопарди бесомучно су скакали у дрвеним кавезима, а њихово рикање проламало се на стотине метара наоколо.

Тако пише о лову на леопарде амерички ловац Франк Бак. Он даље описује како је те леопарде сместио на брод који је ишао за Америку. Међутим, на путу их је задесила велика бура и у општем метежу један леопард развалио је кавез. Особље се одмах сакрило у кабине, а звер је излетела на палубу. И тада:

— Једним хитрим скоком, у дивном луку, којом приликом се истакла сва виткост његовог мускулозног тела, леопард је прескочио ограду брода, да би се дочепао слободе, и зачас се нашао у узбурканом мору. Снажно је запливао према обали. Док сам стајао крај ограде, наједном сам опазио како морску површину сече танка трака. Погледао сам боље и опазио сам ајкулу. Леопард је осетио опасност и променио је правац пливања. Али, све је било узалуд. Страшне чељусти ајкуле дохватиле су га. Он је учинио последњи напор и отскочио од ње, али му то ништа није помогло. Дошао је нов напад и један од господара џунгле подлегао је господару мора, јер се овај последњи налазио у свом елементу — у води.

Тако прича Бак, а ево шта каже један други ловац, Џон Крег:

— Једном у Индији лежали смо у заседи чекајући пантера који је клао стоку у околини. Као мамац везали смо младог бивола у једном пресушеном речном кориту. Чекали смо бесконачно дуго и живци су нам постали силно напети. Најзад, нешто се појави нечујно иза грмља. У том тренутку одјекну пуцањ. Звер је била рањена и кад смо се појавили из скровишта она је јурнула према нама. Убио сам је метком из непосредне близине.

Ова велика мачка не само да је сналажљива на земљи, него и на дрвећу, где напада мајмуне и друге животиње. Али, по мишљењу неких ловаца и природњака, она увек не прође срећно. Ево шта прича природњак Ежен Моранс о борби једног леопарда с мајмунима павијанима:

— Хватао се већ први сумрак кад је леопард из једне бусије навалио на павијане. Окомио се на два павијана који су били по страни и усамљени. Првим скоком он их је оборио. Док је леопард био забављен својим жртвама, чопор павијана у једном тренутку нашао се на окупу. Велика мачка била је окружена са свих страна. Изненадно и сложно, мајмуни су навалили на леопарда, па је разбојник био изврнут на леђа. Један јачи павијан ухватио је леопарда за врат, док му се други навалио на трбух и спречио звер да употреби своје страшне канџе стражњих ногу. Борба је била кратка. Јаки очњаци првог павијана брзо су и поуздано извршили свој задатак и за неколико тренутака опасни нападач опустио се и остао непомичан. Страшни непријатељ био је мртав.

Доцније је Моранс приметио да је леопард на једној својој стражњој нози имао свеже трагове кљусе. Он мисли да су павијани, иако је био сумрак, приметили својим оштрим оком ову слабу страну непријатеља и да су га баш захваљујући томе савладали за тако кратко време.

Ево шта о пантеру кажу природњаци који су посветили више пажње и времена овој занимљивој звери.

Пантер припада роду мачака. Може да нарасте у дужину и до два метра, а реп му је дуг до 85 сантиметара. Они који су посетили веће циркусе углавном су видели жуте пантере. Али, постоје нијансе од жуте до отвореносиве боје. Има и црних пантера. Но, без обзира на те разлике, боја је увек мање-више у складу са околином у којој они пребивају. Дивна кожа пантера прекривена је прстенастим пегама. Брем га сматра за најсавршенију мачку на земљиној кугли. Изнад својих сродника пантер се истиче не само лепотом шара, него и снагом, хитрином, лепотом кретњи итд. Шапе су му меке као у обичне домаће мачке, али се у њима скривају страшне канџе.

Ова звер живи у степама и шумама Африке и јужне и источне Азије; свуда где живе лав и тигар, живи и пантер. Он воли простране шуме, нарочито где је дрвеће високо и шибље густо. Има га и у степама, али не воли много равнице обрасле травом. Радо креће у планине богате биљем, јер зна да су оне изванредно склониште за многе животиње којима се он храни. Толико је смион да се често насели и у близини људских насеља и предузима крволочне походе у села, па је у стању и да упадне у куће. Он напада и децу и одрасле. Артур Бергер наводи случај који се десио у западној Кенији, где је пантер уграбио седморо деце за неколико дана.

Пантер се у шумама вешто крије, и само по огреботинама на дрвећу може се приметити да је туда прошао. На тврдом земљишту његови се трагови не могу лако опазити. Најбоље се трагови виде на мокром песку кад пантер иде на појило. Иначе, он нема одређено склониште и често мења место. Он великим скоком надокнади оно што дугоноге животиње пређу. Вешто се пење на дрвеће и ту се крије у грању, као и у жбуњу. Кад гони неку животињу, он се пење на дрво, па скачући с гране на грану јури за њом док му се не укаже згодна прилика да јој скочи за врат. Не воли много воду, али ако гони плен он ће и реку да преплива. Сматра се за најхрабрију звер џунгле. Креће се нечујно. Његово приближавање може се осетити само по мицању жбуња. Напада отворено и бори се до краја; докле год дише. Становници крајева у којима има леопарда сматрају борбу с њим не само тешком, него и пуном части. Обично је увек сам и не пије воду с другим животињама. По природи је лукав, диваљ, тврдоглав, плах и крволочан. Његов плен су обично антилопе, мајмуни, козе и овце. Међу мајмунима прави пустош, па зато они уз силну дерњаву беже чим га осете. Човека који га рани смело напада, па или га убија или измрцвари. После девет месеци женка окоти три до пет младих, које скрива у пећинама, у дупљама дрвећа и у густом жбуњу. Кад младунци одрасту колико обична домаћа мачка, они крену у лов с мајком, па често дођу и сами до хране. За то време женка је веома обазрива и тешко ју је уловити.

ХЛЕБ кроз ВЕКОВЕ

До пре неколико хиљада година човек се хранио искључиво разним плодовима, које је јео онакве какве би их нашао у природи. Доцније, неке од њих почиње да кува, а од разних врста жита пече погаче. Изгледа да су хлеб од релативно добро самлевеног брашна и умешеног теста имали тек Јевреји, око 1700 године пре наше ере. Од Јевреја вештина мешења хлеба прелази на Вавилонце и Египћане, затим на Грке, па на Арабљане. Две стотине година пре наше ере ову вештину савладали су и Римљани. Начин справљања теста толико је у то време био напредовао да су римски пекари били удружени у неку врсту еснафа. Али, хлеб се и даље пекао као у давна времена, између два добро загрејана камена.

Прве велике пећи од цигала подигли су Грци, а за њима Римљани. Једна таква пећ, готово неоштећена, откривена је приликом откопавања рушевина града Помпеје.

После пропасти римске државе, справљање хлеба на грчки и римски начин настављено је у свим новообразованим државама. У Средњем веку, градско становништво пекло је хлеб у пећима од цигала које су припадале властелину, градској општини или црквеним властима, али га је само месило, код своје куће. Пекарски занат почиње поново да цвета тек у осамнаестом веку и за наредних сто година потпуно ће истиснути у градовима домаћу производњу хлебног теста.

Колико се досад могло утврдити, пивски квасац ушао је у употребу при производњи луксузног хлеба око 1665 године.

У Холандији, око 1812, употребљен је квасац који је био начињен од сока житарица. Он се мало разликовао од данашњег индустриског квасца. Негде средином 19 века, у Француску је продро нов начин мешења. Како га је први увео један бечки пекар, Французи су новодобијени хлеб назвали „бечки хлеб“. Пошто су у то време проналазак и примена железнице утицали да људи много више путују него раније, они су, прелазећи границе појединих земаља, измењивали искуства, тако да се усавршава и мешење хлеба. Захваљујући томе, он је све укуснији и лепши за око.

Конкуренција међу пекарима постаје све већа. Прве механичке наћве начињене су 1760 године, а крајем 19 века број пекарских радионица нагло је порастао.

Много је година прошло док су пекари стали да употребљавају просејано брашно.

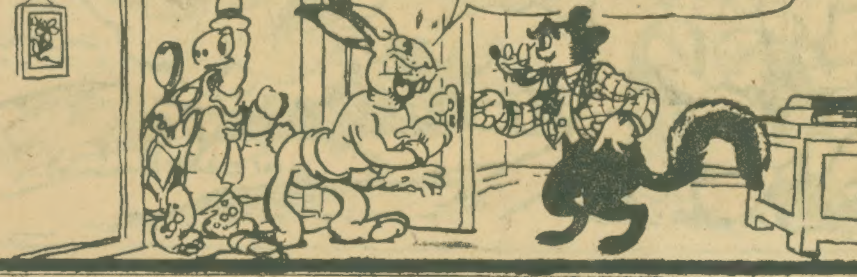
Почетком 18 века уведена је такозвана „економична мељава“, која је давала више белог, мање црног брашна и отприлике исто толико мекиња, које су имале мање састојака брашна но раније. Економична мељава све више се усавршава, јер млинови на ваљке долазе наместо воденица са жрвњевима. Такође се усавршава пречишћавање зрна увођењем сита. Зрно се четка, проветрава и пере, тако да се пшеница данас може потпуно очистити од некорисних пратилаца.

Пећи, које су се загревале искључиво дрветом на свом поду од цигала, крајем 18 века добијају засебно ложиште. Године 1900 уведено је први пут загревање пекарских фуруна плином. Тиме је једна пећ могла да прима без престанка нове количине теста, јер није било потребно ложити нове ватре. Тако се дошло и до пећи коју загрева ваздух, до првих фуруна које се загревају мазутом, а 1920 године до пећи с покретним подом.

За мерење и одвајање теста машине почињу да замењују људске руке, па и само мешење преузима машина.

Мешење и печење хлеба данас је сасвим друкчији но некада. Његов укус толико је побољшан да ми никад не бисмо ставили у уста хлеб који су јели Вавилонци или Мисирци. Поред општег напретка, за ову неопходну људску намирницу постоје специјални начини справљања, од чега зависи и њен укус, који је различит у појединим земљама. И не само укус, већ и облик му се знатно разликује. Дебљина и дужина хлеба, затим дебљина, боја и укус доње и горње корице, шупљикавост итд., све су то одлике по којима се разликује хлеб у појединим земљама света.

ТАЈНА ТЕТКА-ЉУБИНЕ ШКОЛЕ

Јоксим Новић-Оточанин ПЕСНИК И ХАЈДУК

У свом књижевном раду Јоксим Новић Оточанин био је вешт подражавалац народне поезије. Он је у своје време био цењен као један од најбољих познавалаца народних обичаја и народног језика. Тада је то било одлучујуће мерило у оцени књижевног дела.

Списатељски рад Јоксима Новића врло је обилан. Он је у стихове стављао све значајне савремене политичке догађаје. Тако је опевао готово све догађаје везане за Кримски рат, као и многе догађаје и личности из српских устанака на почетку 19 века: Карађорђа и Милоша, Хајдук Вељка, Васу Чарапића, Јанка Катића, Бирчанина Илију и друге. Написао је и читав низ приповедака, историских и из народног живота, које су биле радо читане и много хваљене. На народски начин испричао је хајдучки живот у великој приповеци „Старине од старине Новака", а дао је и занимљиве повести појединих личности, као чувеног капетана Радича у приповеци „Капетан Радич Петровић и покрштеница Зорка".

Кад хоће да се истакне буран и романтичан живот неког српског књижевника, онда се увек помиње Сима Милутиновић Сарајлија. Његов живот је одиста необичан и узбудљив, па ипак га је Јоксим Новић умногоме надмашио. Био је то немиран дух, пун фантастичних планова.

Јоксим Новић родио се 1807 године у селу Заложници код Врховина, у Лици. Отац му је био граничарски официр и због заслуга у ратовима добио је племство. По месту Оточцу, где је било седиште граничарске пуковније, Јоксим се доцније као књижевник прозвао Оточанин. Гимназију је свршио у Сремским Карловцима, у Гетингену и Јени слушао је филозофију, а у Пешти и Бечу права. За време студија у Бечу становао је код великог слависте Јернеја Копитара и много му помогао у српским стварима. Пријатељевао је с Вуком, који је такође тада живео у Бечу, и одушевио се његовим радом на скупљању народних песама.

Јуначке народне песме толико су одушевиле Новића да је одлучио да пође у Србију, јер је мислио да ће ту најлакше остварити своје романтичне идеале. Није имао тада ни пуних 20 година. Снажан и наочит, он ступи у гарду кнеза Милоша. Један савременик прича о њему следеће: „У то се доба појавио између Београда и Палежа (Обреновца) некакав Турчин зулумћар, који је чинио свакојаке зулуме. Наједаред нестаде, тајом, Јоксима из гарде, а — нестаде и Турчина. Зулумћара нађоше мртвога и с пројуреним куршумом кроз главу, — а Јоксиму отада ни трага ни гласа за неких петнаест година".

После тог догађаја Новић је ускочио у Босну и тада настаје његово дугогодишње хајдуковање. Хајдукујући по планинама и шумама, он је похватао везе с тада најчувенијим босанским харамбашама: Косићем, Гарашем, Пецијом и другима и крстарио с хајдучким дружинама од Космаја до Романије, од Дурмитора до Пирлитора, од Комова до Балкана, по албанским планинама, а невоља би га натерала и до Велебита и Капеле у Лици. Петнаест година је тај јенски и бечки студент живео по непроходним балканским шумама, другујући с хајдуцима и имајући као једину разоноду њихове песме и казивања о славној прошлости. Месецима се крио од турских потера и често му је једина храна било шумско корење и дивљи плодови.

Кад се у Босни осетило да ће Порта скршити аутономију бегова, Новић је покушао да с виђенијим беговским породицама створи неки савез и споразум. Говорило се тада да је он Милошев агент и да све то ради по кнежевим упутствима. А тада му је опет нестало трага. „Кад се после петнаест година одлучи да се врати својој кући у Срем, куд му се отац преселио, упаде у нове и велике невоље: на самој граници ухвате га аустриске власти и суд га осуди на две године заточења. Он то издржа, па се онда настани у Вуковару као — адвокат". Тако је живео десет година, али бурни догађаји 1848 године отргоше га од његовог мирног грађанског живота. Он распрода све што је имао и с хиљаду форината оде у Сремске Карловце да понуди своје услуге Народном одбору. Убрзо је постављен за команданта једног добровољачког одреда. На бојишту је остао до краја ратовања, а потом пређе у Србију.

Незадовољан ондашњом званичном политиком, Новић пређе Дрину и опет се дохвати Босне, маштајући овог пута о општем народном устанку. Тада се у Сарајеву састајао и са чувеним Омер-пашом Латасом, својим земљаком Личанином и бившим граничарским наредником. Новић је хтео да га придобије за своје планове, али је Омер-паша био много реалнији од свог романтичног земљака. Но, о Новићевим плановима чуло се и ван Босне, те кад се он поново вратио у Срем ухвате га, окују, пошаљу у Осијек и баце у тамницу. „Ту би иструлио без пресуде да се за њ не заузеше многи виђени људи, а нарочито патријарх Рајачић".

Та интервенција Рајачићева била је учињена с рачуном, јер је тиме хтео да Новића придобије за себе. Кад је овај пуштен из тамнице, поново стадоше да га прогоне аустриске власти због неког новца којим је располагао за време буне 1848. Уз помоћ патријарха, Новић је успео да се оправда. Тада је постао патријархов изасланик на царском двору у Бечу, где је провео две године... После тога бавио се углавном књижевним радом. Живео је бедно, готово од милостиње. Изгубио је своје старе пријатеље, који су му замерали извесне политичке поступке. Сад је и његов ранији хајдучки живот сматран као неком љагом. Умро је на почетку 1868 године: „Премину Јоксим у највећој сиротињи — на слами, без постеље! Не имајући топлог зимског одела, не могаше оне зиме никуд из собе: студен јака, соба хладна, јади дуги, жалост за јединцем сином ког је прошле године изгубио — сломише га и у гроб свалише".

То је белешка којом је пропраћена смрт овог необичног српског списатеља.

— Уђите, молим вас! — рече ми проналазач, иначе инжењер.

И ја уђох у његов обичан аутомобил, бар ми је такав изгледао споља.

Он лагано притиште на дугме и кола пођоше. Леђа ми се прилепише уз наслон јер су кола полетела као стрела. Међутим, нисам чуо никакав шум. Имао сам утисак да кола клизе по путу. Нисам видео ни да мења брзине, па сам мислио да су то кола са хидрауличном трансмисијом.

— Дођавола! — узвикнух нехотице.

— Некад их терам брже од 60 километара, то је и довољно за град. Хоћете ли да видите мотор?

Притерао је кола уз ивицу пута и подигао капак. Показао ми је један мали метални ваљак који је био укопчан са предњим точковима. Није било ни резервоара с бензином, ни оних многобројних цевчица, ни карбуратора. Није било ни трага од хладњака, стартера или батерија. Само су четири жице ишле назад, где су се налазиле четири дугуљасте мале кутије, а у њима једно педесетину акумулаторских елемената, прозрачних и потпуно чистих.

— То је моја погонска снага. Сребрни акумулатори!

Тако прича о Хенрију Андреу један репортер.

Још ове јесени Хенри Андре изнеће пред јавност свој електрични аутомобил. То ће бити прва електрична кола са великим акционим радијусом. Њихова тежина износиће 750 килограма од чега отпада 50 килограма на мотор, а 250 на акумулаторе. Ове батерије, захваљујући новом револуционарном изуму, заснованом на реакцији цинка и сребра, садрже довољно енергије да аутомобил без пуњења може да пређе по равном путу 300—350 километара. На неравном путу, кад се од мотора тражи више снаге, он може да пређе 250—300 километара. Јер, док ауто иде узбрдо, троши више, а кад иде низбрдо, мотор постаје динамо и пуни акумулаторе. Истовремено врши улогу кочнице. Зато више и нема грејања добоша при дугим силажењима низ планине. Уствари, за пуњење батерија потребно је петнаест часова, али оне се не морају потпуно напунити, већ за време ручка или одмора могу се бар донекле напунити. Идеална кола за град.

Проналаском акумулатора са сребром учињен је корак напред. Готово невероватан однос снаге према тежини омогућио је да се могу употребљавати за торпеда и стартер код млазних мотора. Начињене су батерије за опрему подморница, а истовремено су начињени и модели величине упаљача. За десетину година велики број малих кола, таксија и аутобуса, имаће сребрне батерије за погон. Тада ће бити мање буке по улицама а нарочито мање угљених оксида или гасова са тетраетилом олова, који се додаје бензину да би овај спорије сагоревао. Биће мање дима, мање нечистог ваздуха, мање нервних болести и, можда, мање рака по градовима.

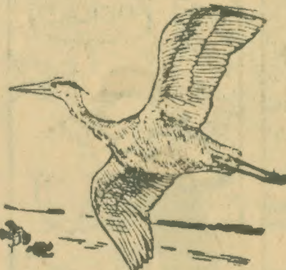
Нова батерија нема никакве везе ни са оловом ни са никлом, већ је заснована на принципу односа цинка и сребра који је применио још 1800 године велики физичар Волта. Када је пре тридесет година Хенри Андре почео своја истраживања у том правцу, већина техничара је слегла раменима. Али он је тврдоглаво наставио свој посао, иако су му се велика предузећа за израду акумулатора смејала. Откуд може батерија која је пет или шест пута лакша и шест пута мања од ранијих да има иста својства? Никако нису хтели да опросте овом човеку без дипломе што је начинио револуцију у класичном поретку.

МАЛЕ ЗАНИМЉИВОСТИ

ДА ЛИ ВАМ ЈЕ БИЛО ПОЗНАТО...

... да је крзно видре подједнако густо и лети и зими.

Цртач ове чапље није знао добро зоологију. Зашто? (Одговор: чапља кад лети увек забаци главу уназад).

Највиши град на свету

Ла Паз, главни град јужноамеричке републике Боливије, лежи на надморској висини од 3.690 метара. Колико је то високо лако ћемо схватити кад знамо да највиши врх Југославије, Триглав, не достиже ни пуних 2900 метара. Због тога странци који се нађу на улицама Ла Паза имају осећај да им недостаје ваздуха. Они су већином дошли из нижих предела па им организам није навикао на овако разређен ваздух, у коме има знатно мање кисеоника.

Иначе, Ла Паз има веома леп положај. Грађевине су већином мале и прилично запуштене. Аимира — Индијанци чине највећи део становништва. Они живе доста примитивно, а имају врло живописну ношњу. Нетрпељиви су и плану за најмању ситницу. Занимљиво је још и то што њихове жене носе увек на глави тврд округао шешир. Оне сматрају за највећу увреду ако им се скине тај шешир с главе.

ТРИДЕСЕТИ МЕРИДИЈАН ИЗМЕРЕН ПОСЛЕ 70 ГОДИНА

После седамдесетогодишњег напорног рада великог броја научника, завршено је пре кратког времена мерење тридесетог меридијана источне хемисфере, који иде од Каира до Капа. Резултате последњих рачунских операција даће крајем ове године један велики електрични мозак са опсерваторије у Капу.

КАКО СЕ СПОРАЗУМЕВАЈУ ГЛОДАРИ?

Лабораториским проучавањима утврђено је да пацови и морска прасад, као и неке друге животиње, производе нечујне звуке високе фреквенције. Неки мисле да ови звуци служе пацовима за споразумевање. Да ли глодари употребљавају ове звуке и за оријентацију, као што то чине слепи мишеви, није још утврђено.

ТУНЕЛ ИСПОД РАСТОПЉЕНОГ ЧЕЛИКА

Питсбург, град у Америци, познат је, поред осталог, као важан индустриски град и одликује се једном особеношћу које можда нема ни у којем другом месту на свету. Питсбуршка подземна железница, на свом путу од центра ка периферији града, пролази кроз тунел „испод растопљеног челика". Наиме, изнад овог тунела налази се највећа питсбуршка фабрика гвожђа и челика.

Морским дубинама

„Био сам мали кад ми се то догодило, али се још добро сећам утиска. То сјајно и блиставо створење, обложено сребрним крљуштима, толико ме је зачудило и очарало да то не могу речима исказати. Покушао сам да га ухватим, али сам увидео да га је исто тако тешко ухватити као и воду која ми је клизила између прстију. Изгледало ми је да је и оно само од воде. Имао сам неки нејасан осећај да је начињено од истог елемента као и средина у којој је пливало, да је то вода одређеног облика“.

Ови редови, које је пре више од сто година написао природњак Мишеле, причају о првом додиру детета са чудноватим становницима мора. „Сардина је плава као и вода, — говорио му је један стари рибар. — Кад засија сунце, тешко ју је приметити“.

Кад би се пред дечјим погледом могао разастрти цео тај рибљи свет, што је данас могућно помоћу подморских наочара, то би њему изгледало као неки циркус, нека бајка, карневал који се непрестано мења. Има ту грбавих пајаца и кловнова, а постоји и страшни мађионичар ража-орао, који као да шири свој тамни огртач у сенци. Ту је и једна риба налик на мачку, која мрда својим чуперком на глави, па риба-сандук, која личи на аутомат с металним плочама, и риба-кловн, која изгледа као да се ували у брашно, а затим се умазала пекмезом од рибизла. Океан је право позориште лутака и скуп најфантастичнијих ствари.

У тропским морима, где је вода провидна, врти се риба-камелеон. Не само што има боје на којима би јој позавиделе многе цртачице модела, већ она те боје мења као од шале, кад год зажели. Неке врсте ових риба за неколико минута промене по шест-седам тоалета. Па онда риба-зец, која може да буде тамнозелена, јаснoружичаста или тамноцрвена. Затим ремора, која се прилепи уз трбух корњача или ајкула, те се зато раније називала риба-пилот, јер се сматрало да их она води на места где има хране. Та риба је час зелена, час млечнобела или тамносива. Риба-корал има четири одеће: белу, ружичасту, црвену и црнкасту. Ево и једне рибе која личи на жут колач с плавим мрљама. Нестаје је иза стене и зачас се враћа у белој хаљини с ружичастим пантљикама. Опет је нестаје и опет се враћа, али овога пута њену одећу претставља велики зелени лист с белим тачкицама и љубичастим пругама.

Па на који начин ове рибе мењају своју боју? Природњак Бертен их је упоредио с глумцем Фреголијем, који је у току једне вечери играо шездесет разних улога и који је на својој турнеји око света носио са собом 30.000 килограма пртљага. Наравно, он је морао између сваке промене да ишчезне за неколико секунада иза кулиса. Ове рибе не располажу са осам стотина разних костима, већ цео свој пртљаг носе под кожом. Њихова се гардероба састоји из безброј микроскопски ситних ћелија-хроматофора. Према томе да ли се те ћелије скупљају или шире, њихова се боја појављује или се губи. Ако се до највећег степена рашире црвене и жуте ћелије, риба постаје наранџаста; ако се рашире жуте и црне, а црвене се скупе, риба постаје мрка, итд. Један ихтиолог ставио је такву једну рибу између два платна, од којих је једно било бело, а друго црно. Према томе да ли је вукао рибу лево или десно, њена је боја била више црна или више бела.

Неке рибе мењају боју да би се маскирале и избегле опасност, док друге, напротив, изазивају непријатеља развијањем раскошних застава. Риба-лав из јужног Пацифика, ружичасте и као кобалт плаве боје, накостреши пераја као рогове и рашири реп са оштрим перајима, као што полинежански ратници шарају своје лице и штитове крвљу да би били страшнији.

Многе рибе мужјаци начине од пераја неку врсту колевке и ту приме јаја од женке. У том необичном гнезду они чувају јаја све док се рибице не излегу. Пажљивим испитивањем у рибњаку у Плимуту, утврђено је да женке не обраћају неку нарочиту пажњу на то који је мужјак боље „одевен“, те изгледа да њихов таленат за „облачење“ нема неку велику улогу.

Фебруара 1803 године велики природњак и филозоф Хумболт налазио се на једној фрегати која је пловила преко Атлантика. „Око седам часова увече, — прича он, — цела посада се била уплашила од неке необичне буке која је личила на ударање добоша негде у ваздуху. Најпре су мислили да су наишли на неке подводне гребене. Ускоро су чули буку у самом броду. Претражили су све одаје брода и најзад, око девет часова, бука је потпуно престала“. Подморско позориште не би било потпуно без музике. Тај чудновати концерт који је Хумболт чуо сигурно је потицао од риба које „певају“.

За многе ће бити занимљиво да чују да извесне рибе свирају зубима, а друге имају читаву клавијатуру, на којој производе звуке слично зрикавцима. Неке рибе кретањем својих мишића производе треперења и одају звуке од 517 до 1.160 трептаја у секунду. Има риба које мумлају кад их вадите из воде или их додирујете. Једна је названа риба-добош због јачине звука који производи. Кад би се сабрале рибе које певају, добио би се оркестар састављен од оргуља, виолончела и контрабаса. Неке производе веома непријатне звуке и личе на чегртаљке, док има других чији гласови личе на звуке обое или хармонике. Такав један рибљи оркестар не би се много разликовао од неког кинеског оркестра или неке свирке с Јаве, изузев звука цимбала. Но, неке рибе могу чак и цимбалу да се приближе!

Године 1942, на источној обали САД биле су постављене направе за ослушкивање подморница. Упролеће 1943 године, поред шумова бродова који су се кретали по пристаништу, зачула се и нека необична бука. Кад су прислушне станице о томе обавестиле Адмиралитет, мислило се да су у питању неки непознати мотори. Да нису то неке минијатурне подморнице, нека торпеда управљана радаром или подморнице с посадом од једног човека? Међутим, биолози-специјалисти за морску фауну утврдили су да су ти чудни шумови потицали од — риба.

И љутња може да изазове рибе на одавање звука. Као што према ћуди мењају боју, тако исто пуштају и звуке. Зато се такве рибе издвајају у нарочите акваријуме да би се боље чуле и да би се на плочи снимили ти звуци и боље проучили. Проучава се јачина њиховог звука, боја гласа и висина тонова, под разним условима, у разним сезонама и под разним осветљењем.

Доктор Ханс Хас не само што је у Црвеном Мору снимио ту необичну музику, већ је дошао на идеју да неке плоче са „земаљским“ звуцима пусти да свирају у води. Тада је, на своје изненађење, видео да су рибе осетљиве на ове звуке. Кад је пуштена плоча на којој је била снимљена лупа кола и свирка аутомобилске сирене, рибе су безобзирно бежале, али кад је пуштен неки бечки валцер, долазиле су групе риба које су се лагано окретале у води.

ВЕРОВАЛИ или не...

СЕЛО БЕЗ РАДОСТИ

Село Мари, које се налази близу индиског града Патне, бесумње је најсуморније насеље на свету. Пре нешто више од сто година село је, због непажње према неком великашу, било кажњено и његовим становницима забрањено свако весеље и радост. У селу не сме уопште да се чује музика, а девојка која жели да се уда мора да га напусти, с тим да се никад више не врати у њега, сем ако не остане удовица.

ЈЕЗЕРО КОЈЕ СЕ ПРАЗНИ СВАКЕ ГОДИНЕ

Џорџово Језеро на Аљасци, дуго 25 а широко 7 километара, празни се само од себе сваке године. У августу месецу, увек готово на исти дан, вода пробија глечер који с једне стране затвара језеро и отече. Међутим, већ после неколико дана глечер се опет затвара и језеро почиње да се пуни, да би се идуће године у августу поново испразнило.

НЕВЕРОВАТНО, АЛИ...

У Џакши Ситију, у америчкој савезној држави Кен таки, догодио се пре три године један пожар. Како пожар није био велики, била су упућена само једна ватрогасна кола. Међутим, баш кад су ватрогасци стигли до места несреће, из непознатог разлога сунуо је пламен из мотора на колима и у трену планули су сви запаљиви делови ватро гасних кола.

ВЕШТИ СВИРАЧИ

Аулетеси, стари грчки свирачи на двоцевним свиралама с писком, умели су да на два оваква инструмента истовремено свирају две потпуно различите мелодије.

Џепни рентген-апарат

Недавно је пронађен џепни рентген-апарат коме нису потребне ни лампе ни струја. Он се састоји од мале оловне кутије, која је тешка свега три килограма. Извор зрачења

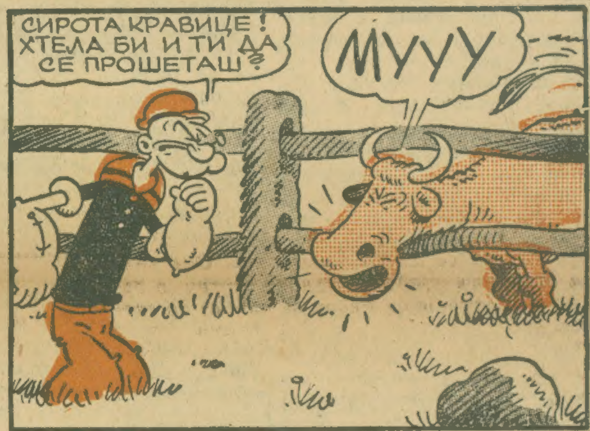
претставља зрно тулијума пречника свега 1,75 милиметар, које је смештено у алуминијумску капислу. Каписла се налази на дну кутије, иза малог прозора од пластичне масе.

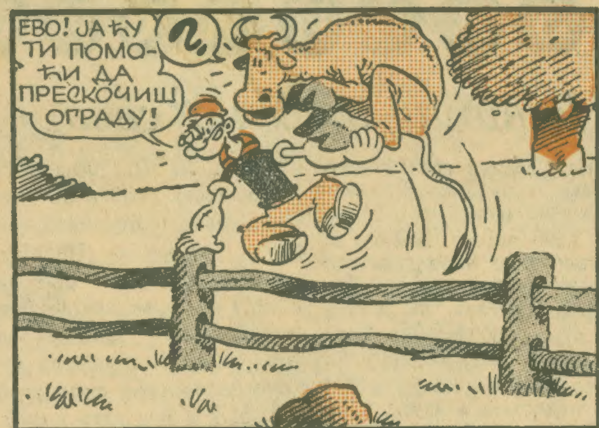
Тулијум, у атомској класификацији означен као елеменат 69, налази се као „ретка земља“ у веома малим количинама у извесним минералима. Један грам тулијума, тог сребрнастобелог метала, стаје данас око 40.000 франака. Пошто ће се ускоро производити у већим количинама, очекује се да ће му цена пасти. Пре но што се употреби као радиоактивни извор, метал тулијум зрачи се његовим природним елементом и на тај начин повећава му се способност за 25 од сто.

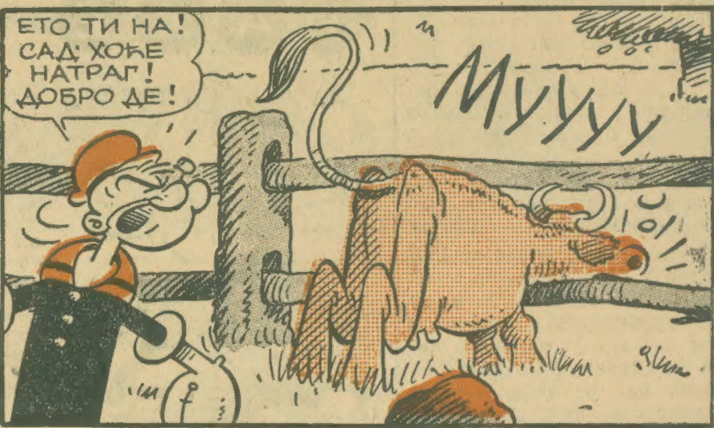
Рентгенска слика која се на овај начин добија биће од велике користи, мада није јасна као снимак постигнут великим апаратима. Свака „пастила“ која се налази у џепном рентген-апарату стаје 68.000 франака.

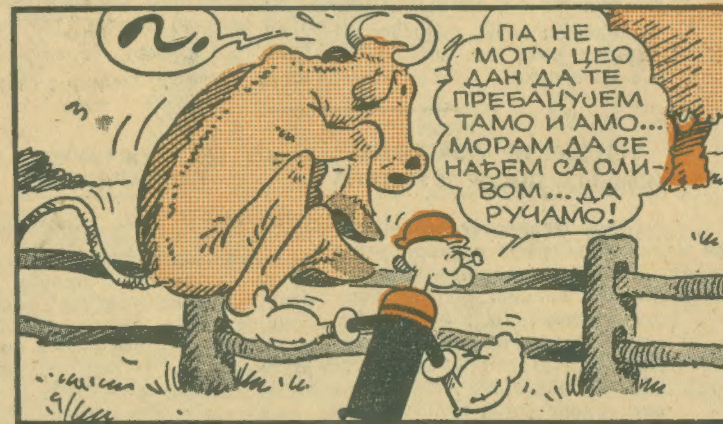

Copr. 1953, King Features Syndicate, Inc., World rights reserved.

МЕДВЕЂЕ ОСТРВО

На 74 степена 30 минута северне ширине, у Северном Леденом Мору, јужно од Шпицбершких Острва, налази се такозвано Медвеђе Острво. Оно заузима простор од 680 квадратних километара. Медвеђе Острво открио је холандски морепловац Виљем Баренц 12 јуна 1596 године. Баренц га је назвао тим именом зато што је ту први пут на свом путовању у поларне пределе наишао на белог медведа, кога је и убио. Јужни део Медвеђег Острва доста је кршевит и у њему има веома много галебова, морских пловки и других птица. На северном делу острво прелази у равницу, на којој се виде ту и тамо мали брежуљци. Сваке године улето острво посећују норвешки ловци, који ту проведу два до три месеца, ловећи лисице, зечеве и другу поларну дивљач.

ПРАВИ ПОСЛЕДЊИ МОХИКАНАЦ

Мохиканци, племе Црвенокожаца, живели су у југоисточном делу државе Конектикат. Они су били веома мирољубиви. Такви су били још од првог додира са белцима. Мохиканце је нарочито прославио Фенимор Купер у свом познатом роману „Последњи Мохиканац“. Куперов „Последњи Мохиканац“ (Хитри Јелен) у роману гине као последњи претставник своје расе. Међутим, постоје и сад Мохиканци, али су то више мелези. Пре двадесетак година неки амерички листови јавили су да је умро заиста последњи и чистокрвни Мохиканац — Вилијам Дик. Живео је 96 година. Он се звао Три Стреле и учествовао је у бојевима против Ирокеза.

СТОНОГА

У уџбеницима се стонога обично помиње уз инсекте који живе у кућама, иако она није инсект. Кућна стонога је дугоноги сродник стонога које живе у трулом дрвећу и у биљним остацима који се распадају. Све стоноге се хране инсектима. Оне својим отровним ујединим ошамуте жртву, а затим је полако једу. Редак је случај да стонога употреби отров када се брани. Отров већине стонога не делује на људе и обично долази до врло малог отицања на месту уједа, без обзира колико је велика стонога која је ујела човека. Ипак, има неколико врста стонога чији је отров прилично јак, а међу њих спада и кућна стонога. Забележено је да су уједи кућне стоноге изазвали велике отоке и болове, али обично ти болови и последице нису јачи него што су они кад убоде пчела. Кућне стоноге су корисне за човека, јер се хране мувама, комарцима, стеницама и другим инсектима. Пошто се оне крећу углавном ноћу, то се њихово присуство у кући примети тек после дужег времена, а често се и не сумња да их има у кући. Оне могу да се отстране из куће ако се добро очисте подрум и остава.

ПРИЈАТЕЉ БУФАЛА БИЛА ЈОШ ЈЕ ЖИВ

Најстарији Американац који живи у Аустралији свакако је Џорџ Стар. Он је недавно прославио свој сто трећи рођендан у болници Мериборoу, у Квинсленду. Џорџ Стар родио се 1851 године на ранчу Пенхендл, у Тексасу. Кад је дошло до грађанског рата у Америци, имао је дванаест година. Тада је побегао у шуму и међу Индијанцима живео пуних петнаест година. Он прича да је помагао Билу Кодију — Буфалу Билу кад је овај основао своју циркуску дружину у духу Дивљег Запада, а доцније је обишао свет са својим властитим циркусом. У болницу Мериборoу дошао је пре шест година, кад је стигао у Аустралију. Стар је још доста ведар и даје изглед седамдесетогодишњака. Највећи део дана проводи у читању и разговору с другим болесницима. И његови родитељи, као и сестра, живели су преко сто година.

ИМЕНА ПЛАНИНА НА МЕСЕЦУ

И на Месецу, као и на Земљи, има равница и планина, али те планине су обично прстенасте и личе на кратере. Њима обилује нарочито јужна Месечева полулопта, где има планина високих и до 8.000 метара. Научници су, посматрајући Месец, добро проучили његову површину, па су многим планинама дали имена по нашим планинским венцима или по именима научника. Тако на Месецу постоје: Алпи, Апенини, Кавказ итд., као и планине: Коперник, Целзијус, Дарвин, Анаксимандар, Торичели, Руђер Бошковић, Колумбо, Шуберт, Плутарх, Јулије Цезар, Сенека, Гасенди, Кеплер и друге.

ДА ЛИ ЗНАТЕ?

ЗАШТИТА ОД „АТОМСКЕ КИШЕ“

За време недавних испитивања водоничних бомби на подручју Пацифика, десет бродова америчке морнарице, због изненадне промене правца ветра, нашло се усред „атомске кише“. Она није нашкодила никоме од посаде, јер су на време разапети „кишобрани“. Наиме, бродским пумпама извлачена је вода и штрцаљкама одмах прскана увис. Она се расипала изнад бродова као какав штит, тако да су се радиоактивни делићи „атомске кише“ одбијали од њених капљица. Ова водена каскада била је толико густа и непровидна да се бродовима морало управљати помоћу радара.

НЕОБИЧНО ИСПИТИВАЊЕ ТКАНИНА

Припадници племена Кикују, у Кенији, много воле шарене памучне тканине европског порекла. Најмилије су им боје плава, зелена и наранџаста. Но, приликом куповине они никад не пропусте да добро испитају постојаност боја. То раде овако: комадић шарене тканине најпре натопе соковима неких биљака, а затим га прожваћу.

КУЋА — ЦИПЕЛА

У парку Камла Нехру, у Бомбају, постојиваљда најнеобичнија кућа на свету. Она је начињена у виду високе ципеле. У камену су чак уклесане врпце, као и рупе кроз које су оне провучене, баш као на правој ципели. У партеру грађевине налази се купатило и друге споредне просторије. Сара ципеле састоји се из два спрата, где су спаваће и друге собе, до којих се долази завојитим степеницама.

ФИЛАДЕЛФИ И ФИЛАДЕЛФИЈА

Филаделфи су били завереници у француској војсци (од 1803) којима је био циљ да сруше царство и поново успоставе републику. Реч филаделфија значи: братска љубав према ближњима. Та реч код нас се често употребљава у значењу: препреден човек, препредењак промућуран човек.

МЕХАНИЧКИ „КОПАЧ“ ЗЛАТА

Пронађен је један електрични апарат који може да разликује гвожђе од других метала, например од злата и сребра. Помоћу тог апарата може се одредити положај уграђених жица или цеви у зидовима и под земљом. Он такође служи за проналажење златног талога по коритима потока.

ЛЕЧЕЊЕ АРТЕРИОСКЛЕРОЗЕ ОПЕРАЦИЈОМ

Један калифорниски лекар почео је да лечи нека обољења артерија оперативним путем. Операција се састоји у сечењу неких нерава симпатичког система. Од 43 пацијента између 65 и 83 године, 19 је потпуно оздравило и добро се осећа. Само код четворице није дошло ни до каквог побољшања, док су код осталих резултати задовољавајући.

ТУБЕРКУЛОЗА МЕЂУ ПОМОРЦИМА

Специјални комитет Светске здравствене организације износи као највећи проблем пораст случајева туберкулозе међу трговачким поморцима. Као главни узрок за то сматра се збијеност морнара на малом простору палубе брода, што је веома погодно за ширење болести. Туберкулоза се нарочито шири за време дугих путовања, кад је лечење ове болести готово немогућно. Затим, пристајање по разним лукама, где туберкулозе има више него у другим местима, такође утиче на њено ширење. Из тих разлога препоручује се да се сви људи при ступању у трговачку морнарицу детаљно прегледају и да се спречи њихово одлажење на море ако резултати прегледа не покажу да су потпуно здрави.

НЕ ГЛЕДАЈТЕ У СУНЦЕ!

Опасно је гледати у сунце кад очи нису ничим заштићене. Чак и за време помрачења, сунчев сјај је довољан да повреди нежне делове ока. Зато приликом гледања у Сунце треба употребити неколико слојева фотографског филма, или добро нагарављено стакло. Многи мисле да могу без бојазни гледати у сунце ако имају на очима тамне наочари. Међутим, то не претставља довољну заштиту. Већина тамних наочара пропушта 80 и више процената сунчевог сјаја, што може да има многе штетне последице за вид. Према томе, треба чувати вид и никад не гледати директно у сунце.

НОВИ ИНСЕКТИЦИД

Идућег лета моћи ћете да у својој башти или њиви уништите муве, комарце и друге инсекте за целу сезону — само једним запрашивањем. То се постиже на тај начин што се досадашњим инсектицидима додаје једна хемикалија која продужава њихово дејство за један дужи период. Дејство ДДТ-а траје само кратко време, али ако буде помешан са овом новом хемикалијом он ће остати убиствен за инсекте преко 100 дана, што практично значи целог јуна, јула, августа и прве недеље септембра. Опитима је утврђено да овако запрашено лишће не може да спере ни киша ни снег.

ВЕШТАЧКО КРЗНО

У Канади је начињено вештачко крзно од најлона, које може потпуно да замени природно. Оно се прави у разним бојама, тако да потпуно личи на крзна различитих животиња. Ово крзно је чак топлије од природног и, што је такође важно, мољци га не нападају.

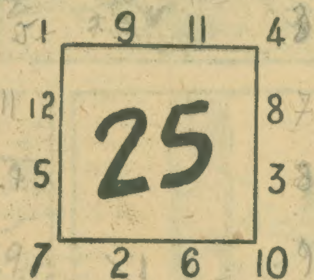
ШТА ЈЕ ЦИРКУЛАРНА НОТА?

Циркуларна нота је писмо које једна влада разашиље страним владама и у коме излаже своје гледиште и одлуке о неком актуелном питању.

ИГРА С БРОЈЕВИМА

На свакој страни овога квадрата налазе се четири броја, чији збир износи 25. Можете ли да разместите те

исте бројеве, па да на свакој страни добијете збир 27?

Бројеве треба овако разместити, почевши од леве горње ивице квадрата: 12, 4, 2, 9, 5, 10, 3, 7, 11, 6, 8, 1.

Два коњаника

Два коњаника на пролазу кроз неко село застадоше пред сеоском крчмом и одлучише да се у њој мало одморе. Тек што су сјахали, један од њих примети некакву таблу, па рече своме другу:

— Која ли је будала могла тако нешто да напише!

— Шта то? — упита га онај други.

— Па овај натпис, — рече први коњаник, показујући на таблу на којој је било написано ово: „Пустите ваше коње да пасу на мом имању. За траву коју буде појео коњ с дугачким репом наплаћујем 50 динара, а за траву коју буде попасао коњ с кратким репом свега 20 динара“.

Кад је прочитао овај натпис, други коњаник се дубоко замислио, па предложи своме другу да се распитају код крчмара. Коњаници уђоше у крчму и запиташе крчмара због чега постоји ова разлика у тарифи за пашу. Крчмар им одговори, а они се слатко насмејаше.

Шта ви мислите о томе? Које би најлогичније мишљење могло да се да у вези с том разликом?

Ако не можете да се сетите, ми ћемо вам рећи. Док коњи пасу, нападају их мушице. Коња с дугим репом то неће ометати у јелу, јер ће се репом бранити од мушица. Међутим, коњ с кратким репом мораће и главом да се брани од мушица и зато ће појести мање сена.

Мало размишљања

У седам кружића, као што видите на слици, треба да расподелите бројеве од један до седам, али тако да када саберете (хоризонтално, вертикално и по дијагонали) бројеве из три кружића повезана правом линијом добијете збир 12.

Решење: I ред — 1, 5, 6; средина — 4; доњи ред — 2, 3, 7.

ОПТИЧКА ВАРКА

Који је средњи круг већи: да ли онај који се налази у средини пет великих црних кругова, или онај који је у

средини девет малих црних кругова?

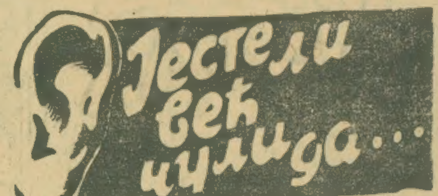
Ако не можете да донесете одлуку, ми ћемо вам помоћи. Подједнаки су!

ПРЕПУН ВОЗ

Кад је воз кренуо из Београда, био је претрпан. На првој станици, из воза је сишла половина путника, а попело се дванаест нових. На следећој станици опет је сишла половина од оног броја колико их је у том часу било у возу, а попело се десет нових. И тако даље: на свакој наредној станици силазила је половина путника, а у воз улазили нови, и то увек по два мање него претходни пут, тј. 8, 6, 4 и, најзад, двојица. Кад је воз стигао до крајње станице, у њему се налазило свега десет путника.

Покушајте да израчунате колико је било путника кад је воз пошао из Београда.

(Било је 160 путника)

...у нашој земљи живи за време топлих месеци пет врсти ласта.

...на колибама Индијанаца који живе у сливу реке Амазоне врата су увек окренута према истоку.

...Памир, име велике висоравни у Средњој Азији, уствари значи „кров света“. На Памиру се налази највећи глечер на свету дуг 77 километара.

...снежни покривач висок 25 сантиметара одговара по влажности кишном стубу од 2,5 сантиметра.

...још 1131 године по париским улицама свиње су слободно грчале. По Јиречеку, још почетком 15 века свиње су слободно ишле улицама Дубровника.

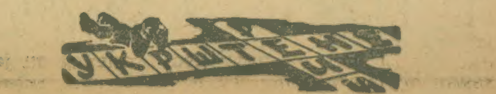
... Хенрик Ибзен чистио је све до своје смрти сам себи ципеле, пришивао дугмад и вршио друге ситне домаће послове. Он је тврдио да човек не може да буде слободан ако није у стању да сам обави све своје потребе.

...и Римљанке су знале за неку врсту помаде, која је, углавном, била справљана од креде. Римски песник Марцијал потсмева се у једном свом делу некој жени која никад није излазила на кишу бојећи се да ће јој она спрати помаду с лица.

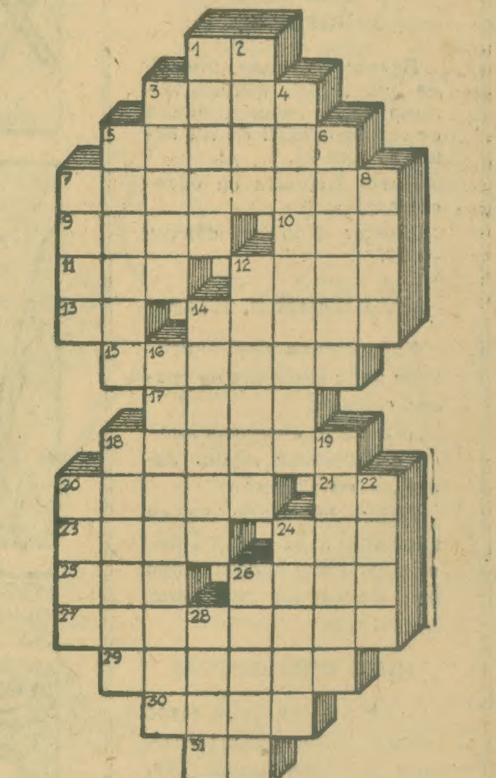
...један део рукописа „Сатирикон“, чувеног списа Римљанина Тита Петронија Арбитра, био је нађен 1662 године у Трогиру, у библиотеци Николе Ћипика.

...према списима старих римских аутора у Средњој Европи било је некад веома много бизона.

Водоравно: 1) лична заменица; 3) град у Француској; 5) испит зрелости; 7) главни град једне наше републике; 9) држава у Азији; 10) припадник једног германског племена; 11) производ ливења; 12) женско име; 13) узвик; 14) роман Синклера Луиса; 15) справа; 17) острво на Јадрану; 18) припадник савеза старогерманских племена; 20) врста музичке композиције; 21) хемиски знак за иридијум; 23) еруптивна маса; 24) зимски спорт; 25) савремени швајцарски књижевник; 26) прилог; 27) задужбина деспота Стевана; 29) мушко име; 30) музички инструмент старих Грка; 31) свеза.

Усправно: 1) саучесник; 2) савремени француски књижевник (Жан); 3) ћуд; 4) наша планина; 5) личност из романа „Коме звона звоне“; 6) један минерал; 7) наслов драматизације романа В. Ћосића; 8) предео између Сребрнице и Вишеграда; 12) личност из народне поезије; 14) епсколирска песма; 16) пластична маса; 18) козачки поглавица; 19) античка варош у Малој Азији; 20) стара држава источно од Доњег Еуфрата; 22) урлик; 24) врста тканина; 26) наша река; 28) мушко име.

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

Водоравно: 1) Роки; 5) Дамаск; 7) Медан; 8) рт; 10) егал; 11) Бер; 12) трн; 13) БАСК; 14) А(лберт) А(јнштајн); 15) Волта; 16) свеска; 18) акта; 19) Алтона; 21) Антон; 22) Н(едељковић) С(рећко); 24) Илер; 25) сто; 26) дар; 27) Илир; 28) ау; 29) Осака; 30) забава; 32) сака.

Усправно: 1) Радан; 2) Омал; 3) Кан; 4) Ис; 5) деграс; 6) креста; 7) мета; 9) трка; 11) Балкан; 13) Бостон; 15) вектор; 17) Валтер; 19) аплауз; 20) антика; 21) „Аида“; 23) Сора; 25) слава; 27) Исак; [illegible]) оба; [illegible]) ас.

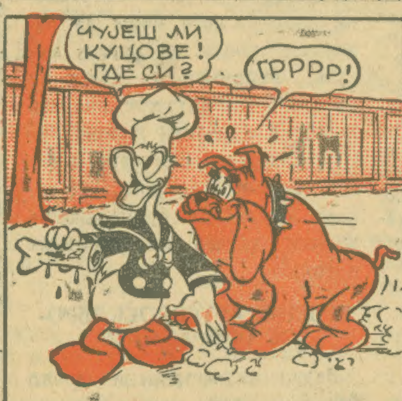

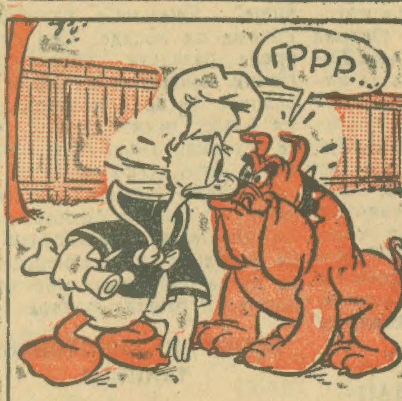

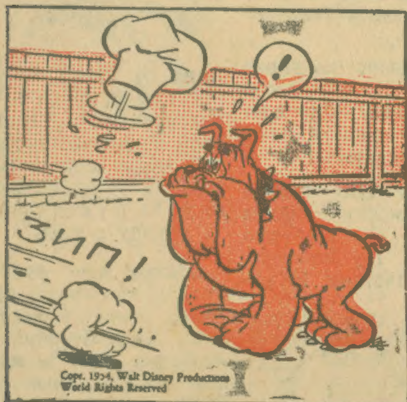

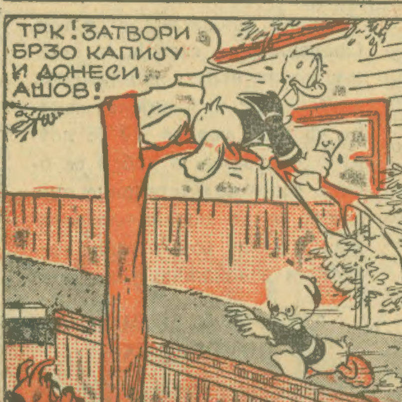

Који је ОДГОВОР тачан

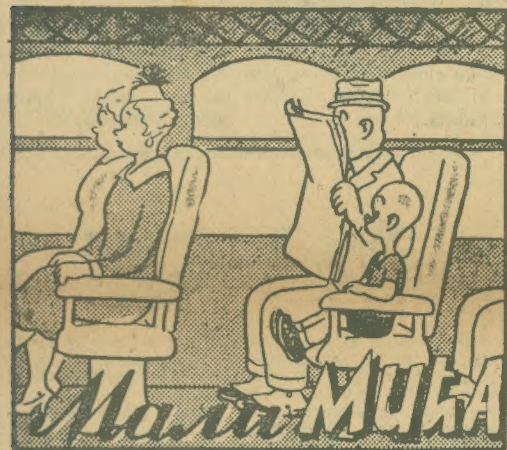
***АНАБАЗА** је:*
књижевно дело
славна Гркиња из Периклововог времена
правни термин
име планине

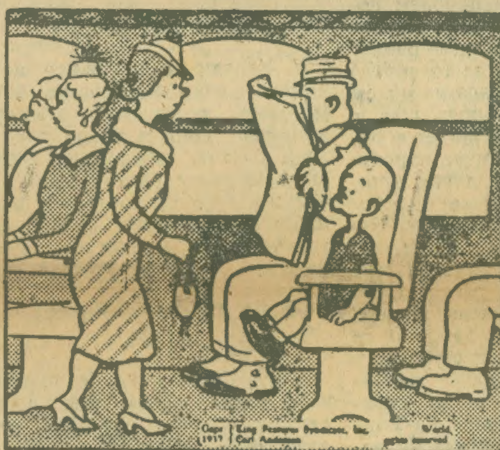
***КОРНАМУЗА** је:*
врста витешке борбе
планина у Шпанији
чувена корзиканска играчица
музички инструмент

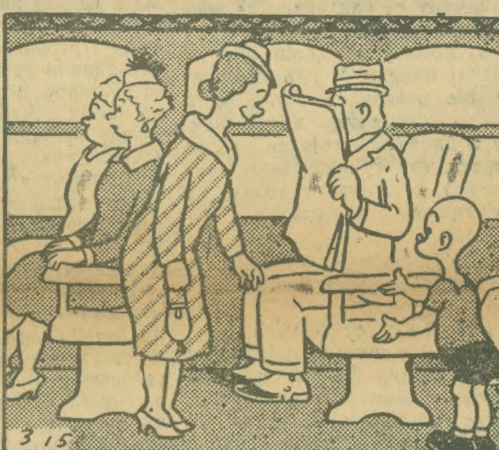
ОДГОВОР:

***АНАБАЗА** је грчка реч и значи: пењање, узлажење (из нижег предела у виши, или кретање од мора према унутрашњости земље). Тако се назива и дело грчког писца Ксенофона у коме је описао историју војног похода Кира Млађег против свога брата. У медицинском смислу реч анабаза значи: развијање и јачање болести.*

***КОРНАМУЗА** је „свирала са рогом", то јест гајде (назване по томе што су првобитно имале два рога, од којих је кроз један пролазио удувани ваздух, а други је производио тонове).*

БЕЛКИНА ЗАБОРАВНОСТ

Белка: Замисли, кад су ме јуче у суду питали колико имам година, нисам се могла сетити да ли беше 24 или 25.

Пата: Па, шта си одговорила?

Белка: Као и обично — 22!

АМБИЦИОЗНИ ПАЈА

Паја дошао код директора неке фабрике да тражи службу.

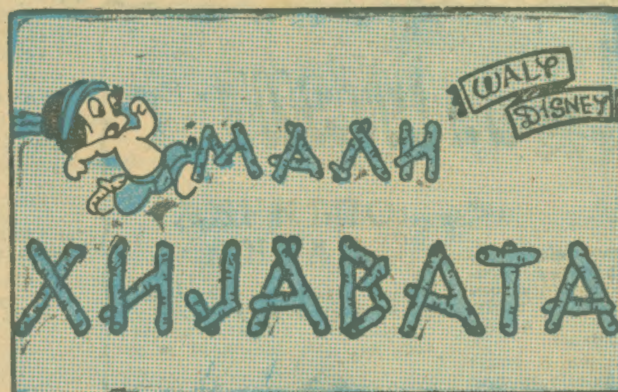
Директор: Ја волим младе амбициозне људе. Јесте ли ви такви?

Паја: Ја? Само ме ви примите, а ја вам обећавам да нећу имати мира док не седнем на ваше место!

НИЈЕ ОДУШЕВЉЕН

Мики: Чујем да си летос обишао старе градове Помпеју и Херкуланум. Па, како су ти се допали?

Шиља: Нисам нарочито одушевљен. Толике векове стоје тако и нико да се сети да их мало поправи.

НАСТАВИЋЕ СЕ

Одговорни уредник Стојиљко Стојиљковић, Београд, Македонска 31. — Издаје и штампа „Политика" Штампарско-издавачко предузеће, Београд, Македонска 31. — Текући рачун број 102-Т-82, пошт. фах 124. — Претплата за нашу земљу: годишња 500, полугодишња 250 динара, за иностранство годишња 760, полугодишња 380 динара. Рукописи се не враћају.